

1899 m. Rusijos Nikolajaus II $\frac{1}{2}$ kapeikos liudija čia anksčiau stovėjus pastatus. Greičiausiai apyrankę į šią vietą bus atnešęs čia gyvenęs žmogus. **Žėbiškių (Lygainių) piliakalnių** (Kauno raj.) vadinama SV–PR kryptimi pailga, apie 120 m ilgio ir 15 m pločio kalva. Ji yra 4–5 m aukščio, vidutinio statumo šlaitais ir maždaug prieš 25 metus apsodinta pušimis. 1982 m. surasto Lenčių piliakalnio (Kėdainių raj.) tikrovėje nėra. Tai tik kyšulyje įrengtos kaimo kapinės, kurių P dalyje šiuo metu guli 120x90 cm dydžio, nuo 10 cm storio, rausvo smulkiagrūdžio granito plokščiu paviršiumi akmuo su 18 cm skersmens ir 14 cm gylio smailiadugniu dubeniu.

Gintautas Zabiela, Vykintas Vaitkevičius

A survey of archeological sites in Žemaitija

The archeological sites and objects of the Western Lithuania were surveyed in 1996–1997 in attempts to find the site of Pilėnai castle, which was burnt down by crusaders in 1336, as well as the remains of the castles of the Livonian Order and the Order of the Knights of the Cross. We also pursued the purpose to find new archeological sites and sacral-mythological objects. In search for the site of Pilėnai castle we surveyed six late hill-forts in the Šilalė, Tauragė and Raseiniai districts. We think that the Pilėnai castle used to stand in the Ižiniškiai hill-fort. Of the fourteen wooden castles, built in the Lithuanian territory by the German Orders in the thirteenth–fourteenth centuries, only three castle sites have survived. The site of the Georgenburg castle, built in 1259–1260 by the Livonian Order, was localized. It is represented by the Vilkų Laukas (Šilalė dc.) hill-fort. We also found the Naujasis Obelynas manor site (Šilalė dc.), unfortified Vėžininkai settlement (Šilutė dc.), a few sacred stones, springs and old sacrificial offering places.

Gintautas Zabiela

Žvalgomieji tyrinėjimai naftotiekio Mažeikiai–Būtingė trasoje 1996 metais

1995 m. LII vykdė žvalgomočius tyrinėjimus Būtingėje, naftos terminalo pagrindinės statybos aikštelės vietoje (žr. *ATL 1994 ir 1995*

metais, V., 1996, p. 286–287). 1996 m. panašūs darbai pratęsti naftotiekio Mažeikiai–Būtingė trasoje. Pagal projektą naftotiekio trasa užima 91,6 km ilgio, mažiausiai 30 m pločio ruožą, nutįsusį Mažeikių, Skuodo, Kretingos raj. bei Palangos (Šventosios ir Būtingės) m. teritorijomis. Aplenkdamą gyvenvietes, žinomus kultūros bei gamtos paminklus, didesnius miškus, trasa eina daugiausia melioruotais laukais. Natūroje žvalgytas iki 100 m pločio naftotiekio ruožas, naudota ištisinio teritorijos žvalgymo metodika. Teritorija žvalgoma kasant žvalgomuosius šurfus ir perkakas, surenkant paviršinius radinius, naudojant technines archeologinių žvalgymų priemones, fiksuojant žemės atodangas, apklausiant vietos gyventojus, patikrinant archyvuose bei ankstesnėje literatūroje surinktas žinias. Taip fiksuojami visi kultūrinę vertę turintys objektai: archeologijos vertybės, įskaitant ir sakralinius mitologijos objektus, istorijos bei gamtos vertybės. Ekspedicijos metu aptikta nemažai iki šiol nežinotų arba pamirštų archeologijos objektų, kuriuos galima suskirstyti į kelias grupes. Pirmajai priklauso archeologijos paminklai.

Juodeikėlių pilkapis (Mažeikių raj.), vadinamas Milžinkapiu, yra 1,45 km į P nuo Pikelių miestelio P pakraščio, 200 m į PV nuo Skutulo upelio dešiniojo kranto, Lūšės girininkijos kv. Nr. 56 Š dalyje, lygumoje. Pilkapis beveik apvalus, 20–21,5 m skersmens, 1 m aukščio. Sampilo centre yra užslinkusi 1,1x0,5 m dydžio duobė, sampilo kraštuose šlaite kyšo akmenys. Pilkapio paviršiuje rasta geležinio peilio viršūnė.

Stripinių kapinynas (Skuodo raj.) yra abipus Mažeikių–Skuodo plento. Kapinyną 1975 m. tyrinėjo PRI (vad. A. Lisanka). Plento teritorijoje ištirtas 670 m² plotas, rasti 87 kapai, iš kurių 36 turėjo negausias XVI–XVII a. įkapes. 60 m į P nuo tyrinėtos vietos, dirbamame lauke, ištirta 19 XVI a. kapų (žr. *ATL 1974 ir 1975 metais*, V., 1977, p. 174). Po šių tyrinėjimų 1977 m. kapinynas išbrauktas iš archeologijos paminklų sąrašo. Tyrinėjimų rezultatai rodo, kad ankstyviausi kapinyno kapai buvo į P nuo dabar išlikusios jo dalies. Čia dirbamoje žemėje aiškiai išsiskiria iki 50 m skersmens, 1 m aukščio smėlinga kalvelė, kuriose paviršiuje mėtosi daug žmonių kaulų. Tarp jų aptikta odinės piniginės (?) dalis. 1975 m. tyrinėjimų duomenys taip pat rodo, kad ištirta tik dalis kapinyno.

Jedžiotų neįtvirtinta gyvenvietė (Skuodo raj.), vadinama Papelkiu, yra 1,85 km į Š nuo Luobos upės dešiniojo kranto, 1,3 km į V nuo Klauseikių–

Knežės kelio, laukuose šalia nedidelės pelkės. Tarp Klauseikių ir Jedžiotų kaimų archeologinėje literatūroje nurodomas kapinynas. Pirmuosius radinius prieš Antrąjį pasaulinį karą čia ardamas rado Arnestas Karulis, g. 1910 m. Iš jo radinius perėmė Aleksandrijos mokytojas Tarvydas. Iš pastarojo 1935 m. į VDKM per Ylakių policijos nuovados viršininką pateko 7 žalvariniai papuošalai, būdingi X–XIII a. kapams (VDKM 775:1–7). Tai žalvariniai papuošalai: pasaginė segė daugiakampiais galais, 4 pasaginės segės atriestomis stilizuotomis gyvulinėmis galvutėmis, žiedas storėjančia priekine dalimi ir kalavijų makštų galo papuošimas – apkaustas. 1982 m. šią vietą tyrinėjo MMT (vad. B. Dakanis). 25x20 m dydžio plote ištirta 12 šurfų bendro 2,76 m² ploto, archeologinių radinių, kapų ar kultūrinio sluoksnio nerasta, padaryta išvada, kad čia buvo rastas daiktų lobis. Gyvenvietė užima apie 200x150 m dydžio plotą, pailgą PV–ŠR kryptimi. Jį maždaug per vidurį dalija krūmais apaugusi pelkė. Kultūrinis sluoksnis labai apardytas arimų, ypač Š dalyje. Suartoje dirvoje rasta tik smulkių molio tinko trupinių, paviršiuje pastebėta tamsesnių kultūrinio sluoksnio dėmių. Gyvenvietės Š dalyje aptikta viena gargažė, P–3 spalvotojo metalo gargažės. Anksčiau buvo randama daugiau įvairių radinių. Jedžiotų neįtvirtintą gyvenvietę galima datuoti II tūkstantmečio pradžia.

Klauseikių neįtvirtinta gyvenvietė (Skuodo raj.) yra 900 m į ŠV nuo Jedžiotų neįtvirtintos gyvenvietės, 500 m į V nuo Mažeikių–Skuodo–Knežės plento, 100 m į Š nuo Klauseikių–Jedžiotų kelio. Ji apima apie 200x130 m plotą, pailgą V–R kryptimi. R gyvenvietė remiasi į dabar jau nebenaudojamą krūmais apaugantį karjerą. Gyvenvietės P dalyje stovi V. Vičiulio sodyba, kitur plyti dirbami laukai. V. Vičiulis, kasdamas kanalizacijos trasą nuo savo namo iki karjero, apie 1,5 m gylyje po molio sluoksniu aptiko degėsių ar tamsios žemės su trupančiais akmenimis (kultūrinio sluoksnio likučių). Apžiūrėjęs suartų dirvų paviršių surinkta lipdytinės lygiu paviršiumi keramikos, rasta akmeninis galąstuvus, titnaginis skaldytinis, geležingo šlako ir molio tinko gabalėlių. Sprendžiant iš surinktų radinių, Klauseikių neįtvirtintą gyvenvietę galima datuoti I tūkstantmečiu–II tūkstantmečio pradžia.

Trūbakių (Ivoniškės) kapinynas (Skuodo raj.) yra 450 m į ŠV nuo kelio Klaišiai–Narvydžiai, 350 m į P nuo Apsės kairiojo kranto (Lietuvos

ir Latvijos siena), 200 m į Š nuo Trūbakių kaimo kapinių, vadinamų Markapiais. Kapinyne vietos gyventojai V. Kniuišys ir J. Šikšnys buvo radę šalną, kirvi, ietigalį bei kitokių dirbinių; juos perdavė V. Vaitalavičiui, 1957–1966 m. dirbusiam Aleksandrijos mokyklos direktoriumi. Mokykloje šie radiniai ir dingo. Kapinynas užima apie 70x70 m smėlingo, šiek tiek į Š (Apšės) pusę nuolaidėjančio šlaito dalį, esantį į Š nuo vadinamojo Gurecko miško (pušyno) bei į Š nuo ši mišką iš Š juosiančio iki 2 m gylio ir 4 m pločio melioracijos kanalo. 16 m į P nuo melioracijos griovio P krašto iškasta 10 m² perkasa. Rusvame maišytame priesmėlyje, 20–60 cm gylyje, aptikta tik pavienių dirbinių iš suardytų kapų: mėlynos spalvos emalinis ornamentuotas karolis, žalvarinio juostinio žiedo fragmentas, stiklinių susilydžiusių karolių liekanos, žalvarinė įvija, žalvarinė grandelė, žalvarinis apkalas, žalvarinio susilydžiusio dirbinio fragmentas, žalvarinio geriamojo rago apkalo fragmentas, žalvario gabalėlis, lipdytinės keramikos pakraštėlis ir sienelė. Kapinyno paviršiuje su metalo detektoriumi rasta keletas žalvarinių dirbinių: 2 apyrankių fragmentai, pasaginių segių 2 aguoninės ir keturkampė galvutės, smeigtuko kotelio fragmentas, segės lankelio fragmentas. Trūbakių (Ivoniškės) kapinyne surinkti dirbiniai datuojami vėlyvuju geležies amžiumi (IX–XII a.).

Senosios Įpilties piliakalnis III (Kretingos raj.), vadinamas Marijos Kalneliu, yra 300 m į ŠR nuo Senosios Įpilties piliakalnio I, Juodupio upelio dešiniajame krante. Jis iki šiol nebuvo išsamiau aprašytas bei apmatuotas. Piliakalnis įrengtas Juodupio ir bevardžio upelio santakoje esančiame kranto kyšulyje. Aikštelė trikampė, pailga beveik Š–P kryptimi, su 30° nukrypimu į ŠR–PV, smaigaliu nukreipta į P. Jos ilgis Š–P kryptimi 27 m, plotis Š pakrastyje – 26 m. Iš Š pusės ją juosia tiesus nuskleistas anksčiau ariant pylimas. Jo ilgis R–V kryptimi 30 m, plotis ties pagrindu – 15 m, aukštis 0,5 m. Už pylimo į Š tęsiasi lygūs laukai. Aikštelė dirvonuoja, anksčiau buvusi labai nuarta. Kultūrinio sluoksnio joje, atrodo, jau nebėra. Piliakalnio šlaitai statūs, 6 m aukščio. Kitame bevardžio upelio krante (į V nuo piliakalnio) yra šventu laikomas Senosios Įpilties akmuo. Matyt, nuo jo piliakalnis ir pavadintas Marijos Kalneliu. Taigi trečiąjį Senosios Įpilties piliakalnį reikia datuoti I tūkstantmečiu–II tūkstantmečio pradžia ir skirti pagrindinio piliakalnio – Įpilties pilies – gynybinei sistemai.

Senosios Įpilties neįtvirtinta gyvenvietė (Kretingos raj.) yra į Š nuo Senosios Įpilties Alkos kalno, į R nuo Darbėnų–Lenkimų vieškelio, į P nuo vieškelio, einančio iš Darbėnų–Lenkimų vieškelio į Naująją Įpiltį. Neįtvirtinta gyvenvietė apima apie 300x100 m plotą, pailgą beveik P–Š kryptimi. Ji visa nuo seniau ariama. Gyvenvietės centrinėje dalyje iškastas 1 m² dydžio šurfas. Po 25 cm storio armeniu aptiktas 25 cm storio maišytas rusvas, vietomis su smulkiais molio tinko gabaliukais kultūrinis sluoksnis, kuriame buvo smulkių lipdytinės grublėtosios ir lygiu paviršiumi keramikos trupinėlių. Stambesnės buvo tik grublėtosios keramikos šukės. 20 m į ŠR ir 30 m į PR nuo šurfo pastebėta tamsesnės žemės dėmių su degėsiais, perdegusių akmenų skeveldromis. Tai – pastatų vietos. Čia rastas akmeninis trintuvas, smulkių lipdytinės lygiu ir grublėtu paviršiumi keramikos šukelių, molio tinko gabalėlių. Senosios Įpilties neįtvirtinta gyvenvietė, sprendžiant iš radinių, datuojama I tūkstantmečiu–II tūkstantmečio pradžia. Ji įeina į archeologijos paminklų kompleksą su Įpilties piliakalniu.

Ekspedicijos metu žvalgytas ir toliau nuo trasos esantis **Erslos piliakalnis** (Skuodo raj.), vadinamas Pilale. Jis yra 650 m į R nuo Erslos–Juknaičių kelio, 450 m į R nuo Erslalės upelio dešiniojo kranto, 100 m į Š nuo Erslos akmens su dubeniu. Piliakalnis žinomas nuo 1938 m., tačiau detaliau archeologų žvalgytas nebuvo. Piliakalnį sudaro beveik apvalus lygios vietos plotas, apjuostas akmenų pylimo žiedu. Pylimo apjuostos aikštelės dydis Š–P kryptimi 37 m, R–V kryptimi – 40 m. Pylimas Š pusėje prie pagrindo yra 7 m pločio, viršuje 1 m pločio, pylimo aukštis iki 1 m, V pusėje atitinkamai – 7 m pločio ties pagrindu, 1 m viršuje, iki 0,8 m aukščio, P pusėje – atitinkamai – 6 m pločio ties pagrindu, apie 1 m viršuje, iki 0,5 m aukščio, R pusėje atitinkamai 6,5 m pločio ties pagrindu, apie 1 m pločio viršuje, iki 0,8 m aukščio. Pylimo PV dalyje yra maždaug 3 m pločio tarpas – „vartai“. Antras, apie 6 m pločio, tarpas yra Š–ŠR pusėje. Greičiausiai tai akmenų pylimo praardymas. Kai kuriose vietose pylimo išorėje pastebima užslinkusio griovio pėdsakų. Ryškiausi jie PV dalyje, iki 1,5 m pločio, 0,2 m gylio. Pylimo ilgis aplink – 147 m. 8,5 m į aikštelės centrą nuo pylimo P dalies guli giliai į žemę įsmigęs smulkiagrūdžio rausvo granito akmuo įdubusiu viršumi. Matoma akmens dalis 0,8x0,9x0,22 m dydžio. Aikštelėje ryškesnio kultūrinio sluoksnio nepastebėta, tėra tik iki

20 cm storio pilko miškožemio sluoksniis. Aikštelės Š dalyje, 10 cm gilyje, rastas neaiškaus geležinio dirbinio fragmentas.

Kitą ekspedicijos metu aptiktų kultūros paveldo objektų grupę sudaro sakraliniai mitologijos objektai. **Juodeikių Perkūnkalnis** (Mažeikių raj.) yra Varduvos tvenkinio Š krante (buvo Eglynupio ir Varduvos santakoje), 200 m į Š nuo kelio į Dapšius atsisakojimo iš Bugenių–Pikelių kelio, į ŠR nuo Bugenių–Pikelių plento. Perkūnkalniu vadinamas Varduvos kairiojo kranto aukštumos kyšulys, dabar truputį įsiterpęs į Varduvos tvenkinį. Jo pakraščiai apaugę lapuočiais, viršus lygus, buvęs ariamas.

Pikelių Perkūnkalnis (Mažeikių raj.) yra 700 m į PR nuo Pikelių miestelio P pakraščio, 400 m į V nuo nenaudojamo kelio (Pikeliai–Mažeikių naftos gamykla), 150 m į Š nuo Pikelių (Juodeikių) Bažnyčios kalno. Padavimas pasakoja čia stovėjus pirmąją Pikelių bažnyčią; ją sugriovęs Perkūnas. Tai maždaug 60 m ilgio (Š–P), 40 m pločio (R–V), 1–1,5 m aukščio kalva iškilia aikštele. 25 m į P nuo kalvos vienas šalia kito guli du akmenys.

Pikelių (Juodeikių) Bažnyčios kalnas (Mažeikių raj.) yra 800 m į PR nuo Pikelių miestelio P pakraščio, 530 m į V nuo nenaudojamo kelio (Pikeliai–Mažeikių naftos gamykla), 450 m į ŠR nuo Skutulo upelio kairiojo kranto. Tai apie 80 m ilgio Š–P kryptimi, 18–20 m pločio R–V kryptimi, stačiais, neaukštais (1,5–2 m aukščio) šlaitais, plokščiu, lygiu viršumi. Pasak padavimų, ant Bažnyčios kalno stovėjusi bažnyčia, ji prasmegusi, čia vaidendavęsi, praeiviai paklysdavę.

Visgaudžių-Dilbikių Milijono kalnas (Skuodo raj.) yra į Š nuo Visgaudžių, į P nuo Dilbikių, miške, vadinamame Juškos (arba Miknio) birže, 60 m į ŠV nuo Visgaudžių antrųjų Markapių. Žinomas pasakojimas, jog anksčiau čia buvęs miestas ir bažnyčia. Maro laikais juos prarijo žemė ir toje vietoje iškilo kalnas. Buvo sakoma, kad į tą prarytą bažnyčią vedęs kažkoks urvas. Čia buvęs užkastas milijonas pinigų. Kalną sudaro nuo pat Veretos slėnio lėkštai į Š kilusios aukštumos viršūnė – apie 120 m ilgio Š–P kryptimi gūbrys su užsisukančiu į ŠV apie 40 m ilgio „pratęsimu” (25–35 m pločio viršuje), aukštesne, virš aplinkinių laukų išskylančia 5–8 m aukščio Š–ŠV dalimi. V pusėje kalnas žemėja statokais, maždaug 6–8 m aukščio šlaitais į šlapią šaltiniuotą griovą, Š, R pusėse nuolaidžiais, maždaug

3 m šlaitais pereina į dirbamus laukus. Kalno tęsinyje į ŠV, jo P šlaite guli keli akmenys.

Dilbikių mitologinis akmuo (Skuodo raj.) yra apie 500 m į V nuo Visgaudžių-Dilbikių Milijono kalno, 470 m į Š nuo M. Poškio sodybos, jaunuolyne, 50 m į R nuo melioracijos kanalo kairiojo kranto. Akmuo siejamas su „Strykio eglyne” minimu akmeniu, „panašiu į karstą”, po kuriuo esąs palaidotas Velnias. Akmens-karsto įspūdį sudarė (iki jį atkasant) viršutinė dvišlaitė akmens dalis: P nuožulni plokštuma yra 3,8x1,15–1,25 m dydžio, Š – 3,8x0,4–0,45 m dydžio, o viršuje eina beveik absoliučiai tiesi 3,8 m ilgio briauna. Kiti padavimai pasakoja, kad po akmeniu švedų kariuomenė paslėpė savo auksą. Akmuo – smulkiagrūdis rausvas granitas, 3,8 m ilgio ŠR–PV kryptimi, apie 1,5 m pločio ties vidurine dalimi, iki 2,2 m aukščio. Ieškant prie akmens neva paslėptų lobių, akmuo apie 1980 m. buvo atkastas, o iki tol jo kyšojo tik maždaug 45–50 cm aukščio viršutinė dvišlaitė dalis.

Gedrimų Alkos kalnas (Skuodo raj.) yra 440 m į Š nuo Girdenių–Visgaudžių kelio tilto per Veretą, 460 m į V nuo Girdenių–Visgaudžių kelio. 1978 m. užrašytas padavimas, jog šioje vietoje yra nuskendęs dvaras ar bažnyčia. Tai Veretos slėnio aukštumos kalva, maždaug 50x60 m dydžio, kelių metrų aukščio, ilgą laiką arta. Status (iki 10 m aukščio) tik P šlaitas. R ir V šlaitai leidžiasi į griovą, Š pereina į aukštumą. Kalva dirvonuoja, R ir V status šlaitai apaugę medžiais. Į R nuo Alkos kalno, už Daubos upelio, kuris čia įsigraužęs į stačiašlaitę griovą, yra kalva, kurioje „paslėpta švedų aukso”. Ši kalva trikampės formos, pailga Š–P kryptimi, apie 15 m ilgio, 7 m pločio viršuje. P aikštelės dalyje iškasta 2x1 m dydžio, iki 0,7 m gylio duobė. Tai vietos lobių ieškotojų, mėginusių surasti „švedų auksą”, darbas. Š pusėje kalva siauru ožnugariu jungiasi su kita aukštuma.

Visgaudžių šaltinis, vadinamas Znotno šaltiniu (Skuodo raj.), buvo apie 300 m į P nuo tilto per Veretą Girdenių–Visgaudžių kelyje, apie 100 m į PV nuo kanalizacijos Veretos upės kairiojo kranto, Veretos upės slėnyje. Šioje vietoje tryško šaltinio „akis”, vanduo Š–ŠR kryptimi tekėjo į Veretą. Jo vandeniu buvo gydomos akys. Šaltinį sunaikino melioracija.

Senosios Įpilties vietovė, vadinama Kunigo Vingiais (Kretingos raj.), yra 800 m į ŠV nuo Senosios Įpilties piliakalnio I, Šventosios (Lietuvos ir

Latvijos siena) kairiajame krante. 1856 m. prelatas B. Smigelskis mini šią vietą, kur „sausai, gerai galima prieiti prie upės”. Pasak padavimų, įvedant krašte krikštą, ten buvo apkrikštytos minios lietuvių. Tai vietomis drėgna papuio pieva, kurią iš V lanku juosia upė. Iš R ji pereina į Šventosios slėnio aukštumą.

Ekspedicijos metu surinkti duomenys apie paskirus archeologinius radinius. **Židikų** vidurinėje mokykloje (Mažeikių raj.) peržiūrėtas kraštotyros darbų archyvas (apie 20 stambesnių vienetų kraštotyros medžiagos iš Židikų apylinkių) bei muziejėlis. Archyve archeologinė medžiaga sukaupta apie jau žinomus archeologijos paminklus (Vadagių piliakalnį, Skėrių kapinyną ir kt.). Muziejėlyje saugomi 4 archeologiniai radiniai iš miestelio apylinkių be tikslesnių metrikų. Tai geležinis įmoninis ietigalis trikampe plunksna bei 3 akmeniniai kirviai. Apie 1985 m. į privačią kolekciją iš **Klaišių kapinyno** (Skuodo raj.) pateko žalvarinė apyrankė siaurėjančiais galais (pav. 65). **Kentaučių kapinyno** (?) (Mažeikių raj.) centrinėje dalyje, 2–5 cm gylyje, buvo aptiktas liaudies meno kūrinys – geležinis koplytstulpio kryžius, gulėjęs viršūne į ŠV. Jis perduotas į MaKM.

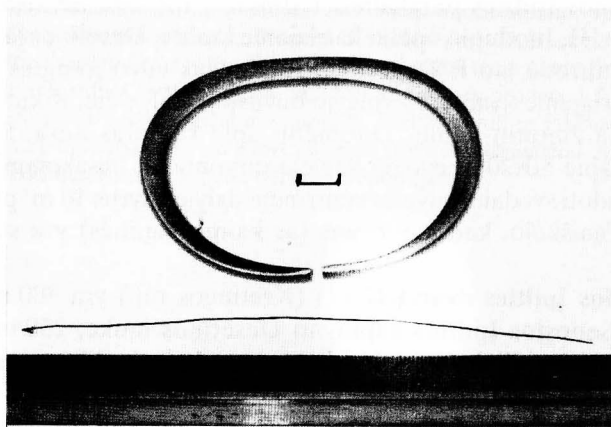
Galiausiai reikia trumpai paminėti spėjamas archeologijos vertybes, kurias priskirti prie paminklų dar trūksta duomenų. **Pikelių dvarvietė** (Mažeikių raj.) yra 1,7 km į PR nuo Pikelių miestelio P pakraščio, 450 m į ŠR nuo tilto per Skutulo upelį Pikelių–Naudvarės kelyje, 400 m į PV nuo nenaudojamo kelio (Pikeliai–Mažeikių naftos gamykla). Dvarvietė apima apie 300 m ilgio R–V kryptimi pailgą iki 150 m pločio kalvą – aukštumos kyšulį į buvusį platesnį Skutulo upelio slėnį, kiek nuolaidėjantį į P pusę. Paskutiniai pastatai dvarvietėje stovėjo dar šio amžiaus pradžioje. Pats Pikelių dvaras turėjo būti XVIII–XIX a.

Obeliškių Švedpilis (Mažeikių raj.), buvęs ŠR–R kaimo dalyje, Augustauskos ar Pociaus žemėje, 2 arų dydžio. Dabar jo vieta užmiršta, Švedpilis sunaikintas melioracijos metu. Jo buvusi vieta yra kaimo ŠR pakraštyje, apie 1 km į R nuo Obeliškių–Šeirių kelio. Objekto paskirtis liko neišaiškinta.

Visgaudžiuose (Skuodo raj.) 650 m į Š nuo Mažeikių–Skuodo plento, 300 m į R nuo Visgaudžių vieškelio ir Mažeikių–Skuodo plento, 70 m į ŠV nuo kanalizacijos Veretos ištakų nežymiam kranto kyšulyje, nutįsu-

siame į Veretos slėnį, žemės paviršiuje aptikta žiestosios kietos masės raudonų ar rudų puodų šukių bei raudonų puodyninių koklių fragmentų. Iškastuose šurfluose kultūrinio sluoksnio nerasta. Norint išsiaiškinti, kas šioje vietoje buvo, po ekspedicijos atliktas kompiuterinis dabartinių bei XIX a. vidurio žemėlapių sugretinimas (atliko G. Jucys). Jis parodė, kad šią vietą reikia sieti su XIX a. viduryje stovėjusia viena pakraštine (matyt, turtingesne) Visgaudžių kaimo sodyba, pro kurią ėjo kelias į kaimą.

Pav. 65. Žalvarinė apyrankė iš Klaišių kapinyno.

Fig. 65. Bronze bracelet from Klaišiai cemetery.

Jedžiotų akmuo su duobutėmis (Skuodo raj.) yra 3,5 km į P nuo Mažeikių–Skuodo plento, Jedžiotų k. Š dalyje, į V nuo Klauseikių–Knežės kelio. Tai vidutinio stambumo rausvas granitas su melsvomis priemaišomis, 1,12x0,54 m dydžio, iki 0,2 m aukščio, plokščias. Viršutinės plokštumos V

dalyje viena duobutė 2 cm skersmens ir 4 cm gylio, šalia esanti duobutė – 1,3 cm skersmens ir 0,5 cm gylio. ŠR–R dalyje yra 20 duobučių, vidutiniškai 1,5–2,5 cm skersmens ir iki 2 cm gylio. Trys iš dvidešimties duobučių yra trikampio pavidalo, t. y. iškaltos tribriauniu kalnu. Akmuo padėtas kaip laiptelis Jedžiotų koplytėlės su Pietos skulptūra (DV 3991) papėdėje. Greičiausiai tai ne archeologijos objektas.

Klaišių neįtvirtinta gyvenvietė (?) (Skuodo raj.) yra 500 m į Š nuo Kivylių–Klaišių kelio, 50 m į P nuo Apšės upės (Lietuvos ir Latvijos sienos) kairiojo kranto. Į PR nuo kaimo kapinių, ariamos dirvos paviršiuje, rasta pora lipdytinės lygiu paviršiumi keramikos šukelių, pastebėta tamsesnių žemės dėmių. Atrodo, kad šioje vietoje buvo neįtvirtinta gyvenvietė.

Senosios Įpilties spėjamas kapinynas (Kretingos raj.) yra 400 m į P nuo Senosios Įpilties piliakalnio I, 100 m į PR nuo Senosios Įpilties piliakalnio III, Juodupio upelio kairiajame krante. Desetinos lauke buvus kapinyną nurodė jau P. Tarasenska. Kapinynas buvo įrengtas Juodupio upelio kairiajame krante, jo vingyje buvusioje kalvelėje, iš kurios vežant žvyrą rasta žmonių kaulų. Duomenų apie radinius nėra. Šiuo metu trikampė apie 50x20 m dydžio kalvelė dirvonuoja. Pasakojama, kad čia buvo palaidoti švedai. Kalvelės centrinėje dalyje ištyrus 10 m² plotą, kapų nerasta. Paaiškėjo, kad kapinynas (ar kaimo kapinės) yra sunaikintas karjero.

Senosios Įpilties dvarvietė (?) (Kretingos raj.) yra 300 m į P nuo spėjamo Senosios Įpilties kapinyno Desetinos lauke, 250 m į R nuo Senosios Įpilties piliakalnio I. V. Litvinas pasakojo, kad čia rasta kažkokių radinių, puodų šukių, degėsių. Spėjamoje dvarvietės vietoje stovi V. Litvino namai. Kažkas buvo aptikta kasant griovį šalia šulinio. Šioje vietoje vaidenasi. Vieta tinkama ir Įpilties piliakalnio kapinynui.

Būsimo naftotiekio Mažeikiai–Būtingė trasa buvo nuosekliai ir metodiškai kompleksiskai išžvalgyta. Žvalgymai parodė, kad dar labai daug archeologijos vertybių yra nefiksuotų ir kiekvienų žemės judinimo darbų metu jos gali būti sunaikintos. Tik per atsitiktinumą tokių vertybių nepasitaikė pačioje trasos juostoje. Trasos aplinkoje aptikti 5 nauji archeologijos paminklai: Juodeikėlių pilkapis, Stripinių senkapiai, Klauseikių neįtvirtinta gyvenvietė, Trūbakių (Ivoniškės) kapinynas, Senosios Įpilties neįtvirtinta

gyvenvietė. Toliau nuo trasos aptiktas Erslos piliakalnis, Jedžiotų neįtvirtinta gyvenvietė. Užfiksuoti ir 7 nauji ar iki tol nelokalizuoti sakraliniai mitologijos paminklai: Pikelių Perkūnkalnis, Juodeikių Bažnyčios kalnas, Visgaudžių Milijono kalnas ir mitologinis akmuo, Gedrimų Alkos kalnas ir šaltinis, Kunigo Vingiai prie Senosios Įpilties.

Gintautas Zabiela

Archeological survey along Mažeikiai–Būtingė oil pipeline, 1996

In 1996 LIH examined an area along Mažeikiai–Būtingė oil pipeline that goes through Mažeikiai, Skuodas and Kretinga districts. Along the pipeline there were observed 5 new archeological monuments: Juodeikiai burial mound, Stripiniai ancient grave, Klauseikiai unfortified settlement, Trūbakiai (Ivoniškės) cemetery, Senoji Įpiltis unfortified settlement. Further from the pipeline, the team noted Ersla hill-fort and Jedžiotai unfortified settlement. In addition, the survey produced 7 new or unknown hitherto sacral-mythological monuments: Perkūnas hill in Pikeliai, Bažnyčia hill in Juodeikiai, Milijonas hill and a mythological stone in Visgaudžiai, Alka hill and a spring in Gedrimai, Kunigo Vingiai hill near Senoji Įpiltis.